25/04/2019

Η ιστορική Ομορφοεκκλησιά στο Γαλάτσι

/ Ιερές Μονές

Στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου διασώζονται εξαιρετικής τέχνης τοιχογραφίες του 13ου αιώνος μ.Χ., με κυριότερη εκείνη του επιβλητικού Παντοκράτορα του τρούλλου.

Ο ναός είναι γνωστός ως «Ομορφοεκκλησιά» ή «Εύμορφη Εκκλησία», για την αρχιτεκτονική της κομψότητα, για τις θαυμάσιες τοιχογραφίες της και τον αξιοπρόσεκτο γλυπτό της διάκοσμο.

Σήμερα η εκκλησία είναι επισκέψιμη μόνο κατά την παραμονή και ανήμερα της μεταφερομένης εορτή του Αγίου Γεωργίου, (23 Απριλίου ή επομένη του Πάσχα) κάθε έτους, που τελούνται ο πανηγυρικός εσπερινός και η Θεία Λειτουργία αντίστοιχα.

Χρονολογία ανεγέρσεως ναού: γ΄ τέταρτο 12ου αι. μ.Χ..
Τύπος: Σταυροειδής εγγεγραμμένος τρουλλαίος ναός στηριζόμενος σε τέσσερις πεσσούς, με προσκολλημένο παρεκκλήσι νοτίως και ενσωματωμένο νάρθηκα δυτικώς.

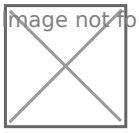

Δυστυχώς, η ιστορία του ναού παραμένει άγνωστη λόγω της παντελούς ανυπαρξίας σχετικών γραπτών πηγών και επιγραφών.
Ο ναός πάντως, φέρεται να κτίστηκε στα τέλη του 12ου αιώνος μ.Χ. (γ΄ τέταρτο 12ου αιώνος μ.Χ.), πάνω σε παλαιοχριστιανική εκκλησία, η οποία με την σειρά της είχε ανεγερθεί σε αρχαίο ναό.
Κάποιοι αρχαιολόγοι, τοποθετούν την ανέγερση του βυζαντινού ναού στις αρχές του 13ου αιώνος μ.Χ., προκειμένου να δικαιολογήσουν τα νεοφανή δυτικά στοιχεία επίδρασης (λόγω Αλώσεως της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από τους Δυτικούς Σταυροφόρους), που εμφανίζονται τόσο στο παρεκκλήσιο όσο και στον κυρίως ναό του Αγίου Γεωργίου. Σε οποιαδήποτε περίπτωση η ανέγερση του ναού και του παρεκκλησίου πρέπει να συντελέσθηκε ταυτόχρονα.
Μόλις το 1921 μ.Χ. ο ναός ανακηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο, τόσο για την αρχιτεκτονική του ομορφιά, όσο και για τις υψηλοτάτης τέχνης αγιογραφίες του. Οι ειδικοί φθάνουν σε σημείο να αποκαλούν την Ομορφοεκκλησιά Μουσείο Αγιογραφίας, εξαιτίας ακριβώς της καλλιτεχνικής δεξιότητας των άγνωστων για εμάς σήμερα, αγιογράφων της εποχής εκείνης.

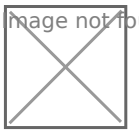

Πρόκειται για ένα σταυροειδή εγγεγραμμένο τρουλλαίο ναό με τέσσερις πεσσούς, διαστάσεων 10,52 x 11,02 μέτρων, που εντυπωσιάζει ακόμα και σήμερα με την

αρχιτεκτονική του εμφάνιση και την άριστη διατήρησή του. Η Ομορφοεκκλησιά έχει νάρθηκα με τετραμερή στέγαση και στη νότια πλευρά προσαρτημένο ένα μονόκλιτο παρεκκλήσιο, με καταφανείς φραγκικές επιδράσεις. Ειδικά οι ισχυρές νευρώσεις των δύο σταυροθολίων του μονοκλίτου παρεκκλησίου δεν αφήνουν αμφιβολία για τον γοτθικό τους χαρακτήρα.

Το παρεκκλήσιο , επικοινωνεί με το ναό με ένα μεγάλο τοξωτό άνοιγμα στην νότια πλευρά του, ενώ λεπτές παραστάδες στους τοίχους κρατούν τόξα, πού χωρίζουν το χώρο σε τρία μέρη: το 'Ιερό Βήμα με καμάρα και τα άλλα δυο με σταυροθόλια με ραβδώσεις. Σημειωτέον ότι το κλειδί του δυτικού σταυροθολίου τονίζεται με γλυπτό ρόδακα γοτθικής τέχνης. Το 'Ιερό Βήμα, είναι ελαφρώς υπερυψωμένο σε σχέση με το υπόλοιπο δάπεδο. Δυστυχώς, δεν έχει διατηρηθεί κανένα ίχνος του τέμπλου του. Το παρεκκλήσιο επικοινωνεί απευθείας και με το νάρθηκα μέσω του μεγάλου τοξωτού ανοίγματος του δυτικού σταυροθολίου.

Αντίθετα, με την ταπεινή του εξωτερική κατασκευή, ο μακρόστενος νάρθηκας εσωτερικά παρουσιάζει ενδιαφέρον καθότι διαρθρώνεται με αντικριστές παραστάδες σε μικρότερους χώρους, οι οποίοι στεγάζονται με καμάρες και τυφλούς τρούλλους.

Εσωτερική άποψη νάρθηκα Αγίου Γεωργίου
Το πλευρικό παρεκκλήσι και ο θολοσκεπής νάρθηκας παρά τις διάφορες θεωρίες που έχουν κατά καιρούς αναπτυχθεί από τους ειδικούς, φαίνεται ότι πιθανότατα ανεγέρθηκε σε σύγχρονη ή σχεδόν σύγχρονη φάση με τον κυρίως Ναό.
Η άριστη πλινθοπερίκλειστη τοιχοδομή των ανωτέρω μερών του ναού σε συνδυασμό με την αντίστοιχης αξίας λιθοξοϊκή τοιχοδομή των παραθύρων και των γείσων, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αμελή πλινθοπερίκλειστη τοιχοποιία των χαμηλοτέρων μερών, που καταλήγουν σε μεγάλους πολυγωνικούς λίθους και την απρόσεκτη και φτωχική τοιχοδομία του νάρθηκα αποτελούμενη από μικρές πέτρες, πλίνθους και άφθονο κονίαμα.

Παρόμοια αναντιστοιχία, παρατηρείται και εσωτερικά του ναού μεταξύ των περίτεχνων γλυπτών και των κτιστών πεσσών, που εμφανώς μαρτυρούν οικονομική ένδεια.

Αντίθετα, ο πανέμορφος λυγερός και ανάλαφρος τρούλλος του ναού διατηρείται σε άψογη κατάσταση και ακολουθεί το συνήθη αθηναϊκό οκτάπλευρο πρότυπο.

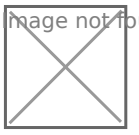

Έξωτερική άποψη Ομορφοεκκλησιάς που διακρίνεται η άψογη πλινθοπερίκλειστη τοιχοδομή, λιθοξοϊκή λιδομή των παραθύρων και κεραμική διακόσμηση.
Στην ανατολική της όψη προβάλλουν δύο τρίπλευρες αψίδες, των ιερών του κυρίου ναού και του παρεκκλησίου. Από την λιτή γλύπτη εξωτερική διακόσμηση του ναού ξεχωρίζει το μαρμάρινο γείσο κάτω από τις ποδιές των παραθύρων της ανατολικής πλευράς. Εξίσου περιορισμένη είναι και ή κεραμική διακόσμηση, με οδοντωτές ταινίες στα τόξα των παραθύρων και «σκυφία» στα τύμπανα τους·

Η εκκλησία έχει στους τοίχους της και αρκετά ακιδογραφήματα (χαραγμένες

σημειώσεις), που εκράζουν ικεσίες πιστών, όπως: μνήσθητι Κε Εν τι βασιλία σου Δημητρίου του καμηλλ; και δος αυτό Κε άφεσην αμαρτιών εν τι ημέρα της κρίσεως αμήν .

Το χτιστό αγιογραφημένο τέμπλο του 'Ιερού Βήματος είναι του 1743 μ.Χ., σύμφωνα με μια επιγραφή στο μέτωπο της Βασιλείου Θύρας.

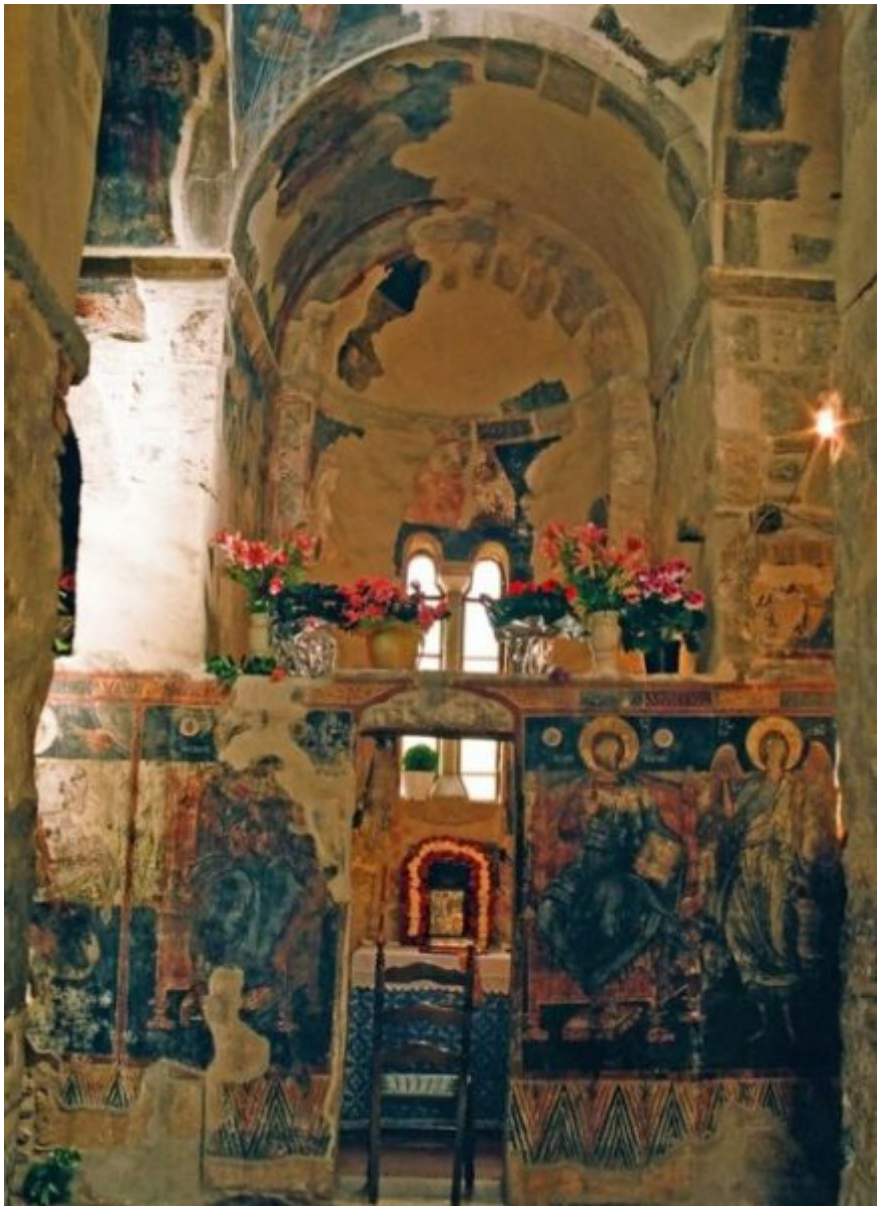

Ο μοναδικής ομορφιάς και αξίας εσωτερικός αγιογραφικός διάκοσμος της ομορφοεκκλησιάς, αποδίδεται σε ομάδες άγνωστων Αθηναίων αγιογράφων της εποχής, πού η κάθε μία εξ αυτών ακολουθεί διαφορετικά ρεύματα ζωγραφικής και τεχνοτροπίας.

Ή ποικιλία στην τεχνοτροπία και στην εικονογραφία κατά τον 13ο αιώνα μ.Χ. δεν εκπλήσσει ιδιαίτερα, καθότι η τέχνη την εποχή εκείνη καλλιεργείτο δημιουργικά σε πολλά κέντρα, με διαφορετική παράδοση και σχέσεις επικοινωνίας με την ‘Ανατολή και τη Δύση, το καθένα από αυτά.

“Αλλά το σημαντικότερο στοιχείο που φέρνει η Όμορφη Εκκλησιά είναι η απόδειξη, ότι στο δεύτερο μισό του 13ου αιώνα μ.Χ., η μεγάλη τέχνη έβρισκε δρόμους να φθάσει και σε ταπεινές επαρχίες, όπου υπήρχαν άνθρωποι ικανοί και πρόθυμοι να την υιοθετήσουν. Ο ναός αυτός είναι απόδειξη της πνευματικής και καλλιτεχνικής ευρωστίας και αναγεννήσεως που καλλιεργείτο απευθείας από τον απλό λαό κατά τους δύσκολους αιώνες του 12ου – 13ου αιώνος μ.Χ. για την Βυζαντινή Αυτοκρατορία, εξαιτίας των Σταυροφόρων”.
Οι τοιχογραφίες καλύπτουν με αρμονική πολυχρωμία όλες τις εσωτερικές επιφάνειες. Δυστυχώς, ο χρόνος, ο φανατισμός των αλλόδοξων αλλά και οι βαρβαρότητες των ανθρώπων έχουν καταστρέψει σημαντικό μέρος τους, ιδιαίτερα στα χαμηλά και ευκολότερα προσβάσιμα μέρη. Αντίστοιχης αξίας τοιχογραφίες απαντώνται τόσο στο νάρθηκα όσο και στο παρεκκλήσιο της ομορφοεκκλησιάς.

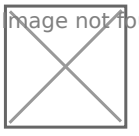

Ενδεικτικά αναφέρουμε κάποιες τοιχογραφίες, που αποσπούν την προσοχή του επισκέπτη.
Συγκεκριμένα στο νάρθηκα του ναού, διακρίνονται σκηνές από το μαρτύριο του Αγίου Γεωργίου, στο όνομα του οποίου τιμάται η εκκλησία και από τον εν Κανά γάμο της Γαλιλαίας.
Στον κυρίως ναό, διακρίνονται αρκετοί άγιοι, ασκητές, οι απόστολοι Πέτρος και Παύλος, διάφοροι Ιεράρχες, η Παναγία με αρχαγγέλους, ο Παλαιός των Ημερών, ο Ευαγγελιστής Ματθαίος, Προφήτες, και βέβαια ο υπέροχος Παντοκράτορας του τρούλου. Ο Παντοκράτωρ της Ομορφοκκλησιάς αν και δεν χαρακτηρίζεται από την κλασικότητα του αντιστοίχου της Μονής Δαφνίου, παρά ταύτα έχει μια μοναδική δυναμική που πηγάζει απευθείας από τα χαρακτηριστικά του προσώπου του Χριστού μας. Στον κυρίως Ναό αναπτύσσονται συνθέσεις όπως η Μεταμόρφωση, η Έγερση του Λαζάρου, η Βαϊοφόρος κ.ά.
Συνθέσεις ωστόσο υπάρχουν και στο παρεκκλήσιο, όπως ο Μυστικός Δείπνος, η

Φιλοξενία του Αβραάμ ή ο Αναπεσών κ.ά..

Εμπεριστατωμένη και ολοκληρωμένη μελέτη για τις μοναδικές Αγιογραφίες της Όμορφης εκκλησιάς του Αγίου Γεωργίου στο Γαλάτσι μπορεί να βρει κάποιος στο αντίστοιχο βιβλίο της κ. Αγάπης Βασιλάκη Καρακατσάνη που διατίθεται δωρεάν για κατέβασμα από εδώ.

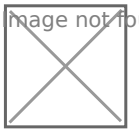

Τέλος, θεωρούμε σκόπιμο να μεταφέρουμε αυτούσια τα λόγια θαυμασμού του αειμνήστου αγιογράφου κυρ. Φώτη Κόντογλου για τον Παντοκράτορα της Ομορφοεκκλησιάς του Γαλατσίου.

«Από τον Παντοκράτορα της Ομορφοεκκλησιάς, θ’ αρχίσεις να μαθαίνεις. Πρέπει να πας να τον αντιγράψεις. Δεν θα τα καταφέρεις γιατί δεν αντιγράφεται, τόσο άπιαστο έργο είναι. Και γω δοκίμασα πολλές φορές. Μα έχει ένα μυστήριο, λες και δεν το ‘κανε χέρι ανθρώπου. ….Μα τούτο το έργο δεν πλησιάζεται. Από 30 χρόνια πηγαίνω εκεί πέρα και Τον βλέπω. Εκείνη η χερούκλα Του είναι σαν όλα μαζί τα χέρια όλου του κόσμου. Σαν να ετοιμάζεται να σου πετάξει το ευαγγέλιο στο κεφάλι! Πολλοί δοκίμασαν να Τον αντιγράψουν μα δεν είναι εύκολο σου λέω!

….Ας έρθει όποιος θέλει απ’ το Πολυτεχνείο να κάνει ένα τέτοιο έργο, αν του βαστάει…

Είναι ο πιο σπουδαίος Παντοκράτορας σ’ όλη την Ανατολή, μα ποιος το ξέρει αυτό το πράμα..».

“Είναι ο πιο σπουδαίος Παντοκράτορας σ’ όλη την Ανατολή, μα ποιός το ξέρει αυτό το πράμα…”
Φωτογραφία Ομορφοεκκλησιάς του 1933 μ.Χ.

Image not found or type unknown

Ο ζωγράφος – αγιογράφος Ράλλης Κοψίδης αναπολώντας τις στιγμές που πήγαινε με τον Κόντογλου στην Ομορφοεκκλησιά αναφέρει: «Ο Κόντογλου ζωγράφιζε λιγάκι και για να ξεκουραστεί έβγαινε έξω και καθότανε στις αρχαίες πέτρες και στ’ αγριολούλουδα, που τόσο τα’ αγαπούσε κι έγραφε συχνά γι’ αυτά “τα ταπεινά και τα τιποτένια”. Φανταζότανε κάπου εκεί καθισμένο, στα παλιά τα χρόνια, τον άγνωστο τεχνίτη, τον φερμένο σίγουρα απ’ την Πόλη, που έκανε τούτον τον σπουδαίο Παντοκράτορα κι όμως δεν έβαλε πουθενά τ΄ όνομά του. Και καθώς έγερνε ο ήλιος στη δύση του και χρύσωνε τα προσφυγικά σπιτάκια του Περισσού, και τα κυματιστά βουναλάκια ένα γύρω, άνοιγε η καρδιά του κι έψελνε κατανυχτικά, κι η ψαλμωδία ανακατευότανε με τα βελάσματα των προβάτων και των βοσκών τα σφυρίγματα, και μια ειρήνη κύκλωνε την πεδιάδα, σκεπάζοντας τη θαυμαστή εκκλησία με τις άπιαστες κι ακατανόητες ζωγραφιές της».

***Αποσπάσματα κειμένων, από το βιβλίο «Φώτης Κόντογλου» της Πινακοθήκης Νέου Ελληνισμού, εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα».**

πηγή: http://www.byzantineathens.com